Valiokunnan lausunto LaVL 8/2026 vp– K 3/2026 vp

Lakivaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2025

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2025 (K 3/2026 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Susanna Siitonen, oikeusministeriö

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- opetus- ja kulttuuriministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lakivaliokunta on käsitellyt hallituksen vuosikertomukseen sisältyvät, valiokunnan ehdotuksesta hyväksytyt eduskunnan lausumat. Lausumista pääosa koskee oikeusministeriön hallinnonalaa, mutta osa koskee myös sosiaali- ja terveysministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaa. Lisäksi lakivaliokunta on oman toimialansa kannalta käsitellyt ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämistä, sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukseen liittyvää virkarikossääntelyä, yksityistä pysäköinninvalvontaa sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä.

Poistettavat lausumat

Seuraavien lausumien johdosta suoritetut toimenpiteet ovat riittäviä, ja lausumat ovat käyneet tarpeettomiksi:

— *Oikeudenhoidon uudistamisohjelma HE 246/2014 vp — EV 308/2014 vp*

Valmis
5.0

Valiokunnan lausunto LaVL 8/2026 vp

Käsitellessään hallituksen esitystä HE 246/2014 vp laeiksi oikeudenkäymiskaaren 25 ja 25 a luvun sekä sotilasoikeudenkäyntilain 3 §:n muuttamisesta eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus joutuisasti selvittää tarpeen ja mahdollisuudet ottaa käyttöön järjestelmä, jossa suullinen näyttö otetaan muutoksenhakutuomioistuimessa vastaan käräjäoikeudessa tehdyn kuva- ja äänitallenteen avulla.

Eduskunta on hyväksynyt tätä uudistusta koskevan hallituksen esityksen (HE 133/2021 vp) joulukuussa 2021 (EV 214/2021 vp). Uudistuksen voimaantulosta säädetään erikseen lailla, kun sen edellyttämä tekninen järjestelmä on valmis.

Hallitus on sittemmin antanut esityksen laiksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaanpanosta (HE 99/2026 vp). Lakivaliokunta on käsitellyt hallituksen esityksen ja hyväksynyt sitä koskevan mietinnön (LaVM 16/2026 vp).

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta katsoo, että lausuma ei anna enää aihetta toimenpiteisiin. Lausuma voidaan siten poistaa.

— *Sakon muuntorangaistusmenettelyn keventäminen ja yksinkertaistaminen HE 291/2014 vp — EV 363/2014 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä HE 291/2014 vp laeiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §:n sekä rikoslain 2 a luvun muuttamisesta eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus viipymättä selvittää mahdollisuudet keventää ja yksinkertaistaa sakon muuntorangaistusmenettelyä ja sitä edeltäviä vaiheita ja valmistelee tarvittavat ehdotukset annettavaksi samanaikaisesti eduskunnalle sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain voimaanpanoa koskevan lakiehdotuksen kanssa.

Vuosikertomuksesta ilmenevin tavoin oikeusministeriö asetti vuonna 2021 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida sakon täytäntöönpanosta annetun lain muutostarpeet. Työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella vuonna 2024. Työryhmän ehdotusten perusteella on jo muutettu osa sakon täytäntöönpanosta annetusta laista (HE 5/2025 vp — EV 52/2025 vp). Sakon muuntorangaistuksen määräämistä koskevat säännökset on työryhmän työn pohjalta jatkovalmisteltu syksyllä 2025 ja niitä koskeva hallituksen esitys on annettu eduskunnalle keväällä 2026 (HE 26/2026 vp). Lakivaliokunta on hyväksynyt esitystä koskevan mietinnön (LaVM 12/2026 vp). Lisäksi Oikeusrekisterikeskuksessa on käynnissä tietojärjestelmähanke, jossa on tarkoitus toteuttaa muuntorangaistusasioiden sähköinen käsittely. Lainmuutosten ja tietojärjestelmäuudistuksen on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2028.

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä HE 26/2026 vp on arvioitu eri vaihtoehtoehtoja muuntorangaistusta koskevan menettelyn keventämiseksi ja arvioinnin pohjalta ehdotettu eräitä toimia muuntorangaistukseen liittyvän menettelyn osalta.

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta katsoo, että lausuma ei anna enää aihetta toimenpiteisiin. Lausuma voidaan siten poistaa.

— *Tuomioistuinviraston perustaminen HE 136/2018 vp — EV 218/2018 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä HE 136/2018 vp Tuomioistuinvirastoa koskevaksi lainsäädännöksi eduskunta hyväksyi kaksi lausumaa. Lausuman 2 mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa Tuomioistuinviraston perustamista koskevan uudistuksen toimivuutta ja vaikutuksia kiinnittäen erityistä huomiota tuomioistuinten riippumattomuuteen ja oikeusturvaan, oikeusministeriön ja viraston väliseen suhteeseen ja tehtävienjakoon, viraston johtamisjärjestelmän ja johtokunnan kokoonpanon toimivuuteen sekä voimavarojen riittävyyteen sekä antaa lakivaliokunnalle edellä mainituista seikoista selvityksen vuoden 2025 loppuun mennessä.

Oikeusministeriö on toimittanut lausumassa tarkoitetun selvityksen lakivaliokunnalle joulukuussa 2025. Lakivaliokunta on 26.2.2026 todennut selvitystä koskevan asian käsittelyn päättyneeksi (O 58/2025 vp, LaVP 11/2026 vp).

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta katsoo, että lausuma 2 ei anna enää aihetta toimenpiteisiin. Lausuma 2 voidaan siten poistaa.

— *Suullisen todistelun tallentaminen ja vastaanottaminen yleisissä tuomioistuimissa HE 133/2021 vp — EV 214/2021 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä HE 133/2021 vp suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi eduskunta hyväksyi kolme lausumaa. Lausuman 2 mukaan eduskunta edellyttää, että ennen uudistuksen voimaantuloa tietojärjestelmien ja teknisten ratkaisujen tulee olla valmiina ja toimintavarmat. Lisäksi on huolehdittava tarvittavasta koulutuksesta ja muusta valmistautumisesta sekä uudistuksen edellyttämistä resursseista. Edellä mainituista seikoista on annettava selvitys lakivaliokunnalle uudistuksen voimaantuloa koskevan hallituksen esityksen yhteydessä.

Hallitus on antanut esityksen laiksi suullisen todistelun tallentamista ja vastaanottamista yleisissä tuomioistuimissa koskevan uudistuksen voimaanpanosta (HE 99/2026 vp). Edellä mainituista lausumassa 2 selostetuista seikoista on esitetty selvitystä uudistuksen voimaanpanoa koskevassa hallituksen esityksessä sekä valiokunnan esityksen käsittelyn yhteydessä oikeusministeriöltä ja Tuomioistuinvirastolta saamissa selvityksissä. Lakivaliokunta on käsitellyt hallituksen esityksen ja hyväksynyt sitä koskevan mietinnön (LaVM 16/2026 vp).

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta katsoo, että lausuma 2 ei anna enää aihetta toimenpiteisiin. Lausuma 2 voidaan siten poistaa.

— *Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttaminen HE 201/2022 vp — EV 240/2022 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä HE 201/2022 vp laiksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 ja 8 b §:n muuttamisesta eduskunta hyväksyi lausuman, jonka mukaan eduskunta edellyttää, että oikeuden saatavuuden parantamiseksi hallitus ryhtyy pikaisesti uusiin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin riita-asian oikeudenkäynneistä aiheutuvien kustannusten ja prosessikynnyksen alentamiseksi sekä selvittää toimia, joilla voidaan tukea riita-asian asianosaisten taloudellisia mahdollisuuksia vastata oikeudenkäynnistä aiheutuvista kustannuksista.

Vuosikertomuksessa kuvataan hallituksen toimia lausuman toteuttamisessa ja tuodaan esiin muun muassa oikeusapuun liittyen vuoden 2025 alussa toimintansa aloittanut valtakunnallinen oikeuspalveluvirasto. Edelleen vuosikertomuksessa tuodaan keskeisenä toimena esiin uusi pienten riita-asioiden menettelyä koskeva hallituksen esitys HE 89/2025 vp, joka on jo käsitelty eduskunnassa (EV 24/2026 vp).

Käsitellessään edellä mainittua pienten riita-asioiden menettelyä koskevaa hallituksen esitystä lakivaliokunta totesi mietinnössään (LaVM 4/2026 vp, s. 3) seuraavaa: ”Lakivaliokunta pitää ehdotettuja muutoksia perusteltuina ja tarpeellisina. Kun oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevaa sääntelyä viimeksi uudistettiin parantamalla tuomioistuimen mahdollisuuksia kohtuullistaa riita-asian hävinneen osapuolen maksettaviksi tuomittujen oikeudenkäyntikulujen määrää, eduskunta edellytti lakivaliokunnan mietinnön pohjalta, että hallitus ryhtyy oikeuden saatavuuden parantamiseksi pikaisesti uusiin lainsäädännöllisiin ja muihin toimenpiteisiin riita-asioiden oikeudenkäynneistä aiheutuvien kustannusten ja prosessikynnyksen alentamiseksi (LaVM 23/2022 vp, EV 240/2022 vp). Käsiteltävä esitys pyrkii vastaamaan tähän huoleen.”

Edellä selostetun perusteella lakivaliokunta katsoo, että lausuma ei anna enää aihetta toimenpiteisiin. Lausuma voidaan siten poistaa.

Säilytettävät lausumat

Muut lakivaliokunnan ehdotuksesta hyväksytyt lausumat ovat edelleen tarpeellisia, ja ne tulee säilyttää. Tässä yhteydessä lakivaliokunta kiinnittää lisäksi erityistä huomiota seuraaviin säilytettäviin lausumiin ja kannanottoihin, jotka tosin on hyväksytty tarkastusvaliokunnan, sosiaali- ja terveysvaliokunnan, talousvaliokunnan sekä työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan ehdotuksesta:

— *Hallituksen vuosikertomus 2023. Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2023 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta K 2/2024 vp — K 18/2024 vp — EK 31/2024 vp*

Eduskunta on hyväksynyt kertomusten johdosta neljä kannanottoa. Kannanotot perustuvat tarkastusvaliokunnan mietinnössä (TrVM 9/2024 vp) ehdotettuun. Kannanotto 4 pohjautuu lakivaliokunnan kannanottoesitykseen (LaVL 15/2024 vp). Lakivaliokunta käsitteli yksityistä pysäköinninvalvontaa seikkaperäisesti edellä mainitussa lausunnossaan LaVL 15/2024 vp.

Kannanoton 4 mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus kokonaisvaltaisesti selvittää yksityisellä alueella tapahtuvan pysäköinnin ja pysäköinninvalvonnan oikeustilaa ja sääntelytarpeita sekä ryhtyy selvityksen perusteella toimenpiteisiin tarvittavien lainsäädäntömuutosten valmistelemiseksi ja hallituksen esityksen antamiseksi eduskunnalle.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriössä on keväällä 2026 käynnistetty selvityshanke yksityisen pysäköinninvalvonnan oikeustilasta ja sääntelytarpeista. Selvitys teetetään ulkopuolisella selvityshenkilöllä. Selvityksen on tarkoitus valmistua syksyllä 2026.

Lakivaliokunta katsoo oman toimialansa kannalta, että kannanoton 4 toteuttaminen on edelleen kesken ja se on tarpeen säilyttää.

— *Hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskeva lainsäädäntö sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antaminen HE 241/2020 vp — EV 111/2021 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä (HE 241/2020 vp) hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi eduskunta hyväksyi sosiaali- ja terveysvaliokunnan ehdotuksesta 15 lausumaa, joista lausuma 11 pohjautui lakivaliokunnan lausumaesitykseen (LaVL 10/2021 vp).

Lausuman 11 mukaan eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää välittömästi rikoslain 40 luvun virkarikossäännösten ja rikoslain ulkopuolisten virkavastuusäännösten kokonaisarvioinnin sekä arvioinnin pohjalta valmistelee tarvittavat lainsäädäntömuutokset.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriössä on asetettu alkuvuodesta 2026 työryhmä, jonka tehtäviin kuuluu rikosoikeudellisten virkavastuusäännösten uudistamistarpeiden arviointi ja tarvittavien muutosehdotusten valmistelu. Tätä työtä tehdään tarkoituksenmukaisuussyistä samassa yhteydessä EU:n niin sanotun korruptiontorjuntadirektiivin (EU) 2026/1021 täytäntöönpanon valmistelun kanssa. Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 1.6.2028.

Lakivaliokunta katsoo oman toimialansa kannalta, että lausuman 11 toteuttaminen on edelleen kesken ja se on tarpeen säilyttää.

— *Ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentäminen HE 230/2018 vp — EV 284/2018 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä (HE 230/2018 vp) kuluttajaluottosopimuksia ja eräitä muita kuluttajasopimuksia koskevien säännösten muuttamisesta eduskunta hyväksyi talousvaliokunnan

mietinnössä (TaVM 39/2018 vp) ehdotetut kuusi lausumaa, joista lausumat 1—3 pohjautuivat lakivaliokunnan lausumaesityksiin (LaVL 33/2018 vp).

Lausuman 2 mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto arvioi pikaisesti ulosoton suojaosuusjärjestelmän ja yksityishenkilön velkajärjestelyssä velallisen maksukyvyn arvioinnissa huomioon otettavien velallisen välttämättömien elinkustannusten tason kehittämistarpeet ja valmistelee tarvittavat säädösmuutokset.

Vuosikertomuksen mukaan oikeusministeriö asetti 12.1.2024 hankkeen, jonka tavoitteena on uudistaa tulojen ulosmittausta koskevat ulosottokaaren säännökset mukaan lukien suojaosuutta koskeva säännös (ulosottosääntelyn kehittäminen OM155:00/2023). Hankkeessa asetetun työryhmän toimikausi päättyi 31.1.2025. Työryhmän tehtävänä oli valmistella ehdotus hankkeen tavoitteen toteuttamiseksi tarpeellisista lainsäädäntöuudistuksista. Työryhmän mietintö oli lausuntokierroksella 17.6.—29.8.2025.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeri on linjannut keväällä 2026, että lainsäädäntöhankkeen valmistelua jatketaan oikeusministeriössä lausuntopalautteiden perusteella. Hallituksen esitystä tulojen ulosmittausta koskevien laskentasääntöjen muuttamiseksi ei kuitenkaan anneta eduskunnan käsiteltäväksi kuluvalla hallituskaudella. Lausuntotiivistelmä työryhmän mietinnöstä on julkaistu 5.5.2026.

Saadun selvityksen mukaan oikeusministeriössä on asetettu 21.11.2025 Ylivelkaantuneiden velallisten aseman helpottaminen ulosotossa -lainvalmisteluhanke (OM062:00/2025), jossa on valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi. Esitysluonnoksessa ehdotetaan muutettavaksi ulosottokaarta väliaikaisesti neljä vuotta voimassa olevalla lailla siten, että ulosmittauksesta kertyvät varat kohdennetaan ensin velan pääomalle ja sopimuskorolle ja vasta näiden jälkeen viivästyskoroille eräissä kuluttajaluottosaatavissa. Lisäksi ehdotukseen on liitetty eräitä Ulosottosääntelyn kehittäminen -hankkeessa valmisteltuja ulosottokaaren pykälämuutoksia. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle elo—syyskuussa 2026.

Lakivaliokunta katsoo oman toimialansa kannalta, että lausuman 2 toteuttaminen on edelleen kesken ja se on tarpeen säilyttää.

— *Lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain uudistamistarpeet HE 4/2021 vp — EV 78/2021 vp*

Käsitellessään hallituksen esitystä (HE 4/2021 vp) laiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain muuttamisesta eduskunta hyväksyi työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan ehdotuksesta kaksi lausumaa, joista lausuma 1 pohjautui lakivaliokunnan lausumaesitykseen (LaVL 8/2021 vp).

Lausuman 1 mukaan eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy pikaisesti selvittämään ja arvioimaan kokonaisvaltaisesti lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja sen uudistamistarpeita, erityisesti mahdollisuuksia laajentaa

rikostaustan selvittämisvelvollisuutta ja nopeuttaa rikosrekisteriotteen saamista, sekä tarvittaessa valmistelemaan asiaa koskevat lainsäädäntöehdotukset.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö on vuonna 2025 varannut tutkimusrahaa tukemaan keväällä 2026 käynnistettävää selvitystyötä. Tutkimushankkeessa on tarkoitus päivittää vuonna 2013 tehtyä tutkimusta ”Tutkimus lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämismenettelyä koskevan lainsäädännön toimivuudesta ja kehittämistarpeista”.

Saadun selvityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriö järjesti tammikuussa 2026 kokouksen asiasta työ- ja elinkeinoministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, oikeusministeriön ja Oikeusrekisterikeskuksen edustajien kanssa. Kokouksessa arvioitiin eri tahojen kannalta tarvittavia tutkimuskysymyksiä ja näkökulmaa tutkimuksen hankintaan tukemaan työ- ja elinkeinoministeriön jatkovalmistelua.

Saadun selvityksen mukaan tutkimuksen hankinta ja tutkimuskysymyksien viimeistely on tarkoitus tehdä syyskaudella 2026. Tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tarvittava päivitetty tietopohja lainsäädännön uudistamistarpeiden arviointiin ja saada sidosryhmien näkemystä asiasta.

Lakivaliokunta katsoo oman toimialansa kannalta, että lausuman 1 toteuttaminen on edelleen kesken ja se on tarpeen säilyttää.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Lakivaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto LaVL 8/2026 vp

Helsingissä 10.6.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Juho Eerola ps
varapuheenjohtaja Sandra Bergqvist r
jäsen Pekka Aittakumpu ps
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Aleksi Jäntti kok
jäsen Anette Karlsson sd
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Jani Kokko sd
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Susanne Päivärinta kok
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto